

Sygn. akt III AUa 1325/17

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 6 marca 2018 r.

Sąd Apelacyjny w Gdańsku - III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Grażyna Czyżak (spr.)
Sędziowie:	SSA Bożena Grubba SSA Maciej Piankowski
Protokolant:	sekr. sądowy Agnieszka Makowska

po rozpoznaniu w dniu 6 marca 2018 r. w Gdańsku

sprawy T. Ł.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w B.

o prawo do emerytury

na skutek apelacji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w B.

od wyroku Sądu Okręgowego w Bydgoszczy VI Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 1 czerwca 2017 r., sygn. akt VI U 472/17

I. zmienia zaskarżony wyrok w punkcie 2 w ten sposób, że nie stwierdza, iż organ rentowy ponosi odpowiedzialność za nieustalenie ostatniej okoliczności niezbędnej do wydania decyzji;

II. nie obciąża T. Ł. kosztami zastępstwa procesowego za drugą instancję.

SSA Bożena Grubba SSA Grażyna Czyżak SSA Maciej Piankowski

Sygn. akt III AUa 1325/17

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 3 lutego 2017 roku Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w B. odmówił ubezpieczonemu T. Ł. prawa do emerytury w obniżonym wieku emerytalnym z tego względu, że na dzień 1 stycznia 1999 roku nie udokumentował on 15-letniego okresu pracy w warunkach szczególnych.

W odwołaniu wniesionym do tutejszego Sądu ubezpieczony wskazał, że pracował w warunkach szczególnych.

W odpowiedzi na odwołanie pozwany organ rentowy wniósł o jego oddalenie.

Wyrokiem z dnia 1 czerwca 2017r. Sąd Okręgowy w Bydgoszczy VI Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych zmienił decyzję Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w B.z dnia 3 lutego 2017r. w ten sposób, że przyznał T. Ł. prawo do emerytury od dnia (...) oraz stwierdził, że organ rentowy ponosi odpowiedzialność za nieustalenie ostatniej okoliczności niezbędnej do wydania decyzji.

Ustalenia i rozważania Sądu I instancji w niniejszej sprawie są następujące.:

Ubezpieczony T. Ł. urodzony (...) w dniu 19 stycznia 2017 roku złożył w Zakładzie Ubezpieczeń Społecznych Oddział w B. wniosek o emeryturę w obniżonym wieku emerytalnym. Na podstawie dokumentów znajdujących się już w organie rentowym oraz dołączonych do wniosku ustalono, że na dzień 1 stycznia 1999 roku jego łączny staż ubezpieczeniowy wynosi więcej niż wymagane 25 lat, lecz nie uzyskano żadnych pozytywnych informacji odnośnie pracy w warunkach szczególnych i dlatego w dniu 3 lutego bieżącego roku wydano zaskarżoną decyzję.

W myśl artykułu 184 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 roku o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, oraz § 3 i 4 Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 roku w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, prawo do emerytury w wieku niższym, niż 65 lat może nabyć ubezpieczony mężczyzna urodzony po dniu 31 grudnia 1948 roku, jeżeli w dniu wejścia w życie Ustawy, to jest w dniu 1 stycznia 1999 roku posiada 25-letni okres zatrudnienia wymagany do uzyskania emerytury, w tym co najmniej 15-letni okres pracy w warunkach szczególnych lub w szczególnym charakterze.

Z kolei przepis artykułu 32 ustęp pierwszy cytowanej Ustawy, do którego odsyła artykuł 184 przewiduje emeryturę w wieku niższym, niż 65 lat w przypadku mężczyzn w związku z rodzajem wykonywanej pracy, to jest szczególnymi warunkami, w jakich jest ona świadczona narażającymi na szybsze zrealizowanie się ryzyka emerytalnego z powodu wcześniejszej, niż powszechnie utraty sprawności psychofizycznej pracownika. Przepis ustępu drugiego artykułu 32 definiuje pracownika zatrudnionego w szczególnych warunkach stanowiąc, że jest nim pracownik zatrudniony przy pracach o znacznej szkodliwości dla zdrowia oraz o znacznym stopniu uciążliwości lub wymagających wysokiej sprawności psychofizycznej ze względu na bezpieczeństwo własne, bądź otoczenia. Uregulowania tego przepisu nie precyzują jednak szczegółowych przesłanek nabycia prawa do emerytury w obniżonym wieku. Przepis ustępu 4 artykułu 32 Ustawy odsyła w tej materii do dotychczasowych przepisów, którymi są przepisy rangi Ustawy lub wydanej na mocy delegacji ustawowej.

Aktem prawnym normującym tę problematykę jest cytowane Rozporządzenie Rady Ministrów, które stanowi podstawę do ustalania przesłanek wskazanych w artykule 32 ustęp 4 cytowanej Ustawy o emeryturach i rentach z FUS, to jest wieku emerytalnego, rodzajów prac oraz stanowisk, a także warunków, na podstawie których osobom wymienionym w ustępie drugim i trzecim tegoż artykułu przysługuje prawo do emerytury.

Zgodnie z § 2 ustęp 1 i 2 cytowanego Rozporządzenia okresami pracy uzasadniającymi prawo do świadczeń na zasadach określonych w tym Rozporządzeniu są okresy, w których praca w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze jest wykonywana stale i w pełnym wymiarze czasu pracy obowiązującym na danym stanowisku pracy. Okresy te stwierdza zakład pracy na podstawie posiadanej dokumentacji i w świadectwie wykonywania prac w szczególnych warunkach lub w świadectwie pracy. Dowodem na wykonywanie pracy w szczególnych warunkach przez powoda miało być świadectwo wykonywania prac w szczególnych warunkach wydane w dniu 11 lutego 2013 roku przez drukarnię (...), czyli pracodawcę ubezpieczonego stwierdzające między innymi, że T. Ł. w okresie od 1 września 1972 roku do 24 października 1979 roku i od 2 listopada 1981 roku do 15 marca 1992 roku stale i w pełnym wymiarze czasu pracy wykonywał prace polegające na produkcji oraz obróbce materiału zecerskiego, form drukowanych ze stopu drukarskiego na stanowisku składacza ręcznego, które to prace wymienione są w wykazie A, dział 11, pozycja pierwsza załącznika do cytowanego Rozporządzenia Rady Ministrów z 7 lutego 1983 roku.

W niniejszej sprawie organ rentowy nie kwestionował okresu zatrudnienia wymaganego do uzyskania emerytury przez ubezpieczonego, wskazując, że jego łączny staż wynosi więcej niż wymagane 25 lat. Podniósł jednak, że nie udowodnił on w wystarczający sposób co najmniej 15 lat pracy w warunkach szczególnych, albowiem ze świadectwa

pracy złożonego jako dowód do akt rentowych nie wynika w jakim okresie pracował jako, jako uczeń. Tego stanowiska organu rentowego Sąd I instancji nie podzielił, albowiem ubezpieczony faktycznie dołączył do wniosku wymagany dokument. Z tego dokumentu wynika jasno, w jakim okresie ubezpieczony pracował w warunkach szczególnych, chociaż faktycznie nie ma tutaj informacji w jakim okresie pracował w Zakładach (...) jako uczeń nauki zawodu. Jednakże te wątpliwości organu rentowego, co do braku wskazania tego okresu mogły zostać rozwiązane w ten sposób, że organ rentowy mógł zwrócić się do pracodawcy z pytaniem, w jakim okresie trwała nauka zawodu i uzyskać dokument, który uzyskał ubezpieczony, który złożył dzisiaj na rozprawie.

Organ rentowy jednak tego nie uczynił. Skoro więc pozwany organ rentowy nie zakwestionował samego faktu wykonywania przez ubezpieczonego pracy w warunkach szczególnych w okresie wskazanym w świadectwie, a posłużył się tą argumentacją Sąd przesłucha ubezpieczonego, przesłuchał jednak świadków, ponieważ taki dowód został zawnioskowany w odwołaniu, chodzi o świadków M. O. i W. W. oraz przeprowadził dowód z akt osobowych powoda w spornym okresie.

Dowody te Sąd Okręgowy uznał za wiarygodne, treść wyjaśnień powoda koresponduje z zawartością jego akt osobowych z okresu zatrudnienia w spornym okresie, wiarygodności których pozwany nie zakwestionował. Przeprowadzone przez Sąd postępowanie dowodowe pozwoliło na ustalenie, że ubezpieczony posiadający ponad 25 lat okresów i nieskładkowych, który w dniu 20 stycznia bieżącego roku ukończył 60 lat, a nadto wykonywał prace w warunkach szczególnych przez okres co najmniej 15 lat spełnia warunki do przyznania mu prawa do emerytury w obniżonym wieku emerytalnym. W ocenie Sądu I instancji, bez postępowania dowodowego również organ rentowy mógł dojść do tożsamyh wniosków.

Dlatego Sąd Okręgowy uznając odwołanie T. Ł. za uzasadnione na podstawie artykułu 477¹⁴ § 2 k.p.c. orzekł jak punkcie pierwszym sentencji wyroku.

W punkcie drugim sentencji Sąd zgodnie z treścią artykułu 118 ustęp 1a cytowanej Ustawy o emeryturach i rentach z FUS z urzędu musiał orzec w przedmiocie odpowiedzialności, bądź nieodpowiedzialności organu rentowego za nieustalenie ostatniej okoliczności niezbędnej do wydania decyzji. Zaskarżoną decyzję wydano w dniu 3 lutego 2017 roku i w tej dacie organ rentowy dysponował wystarczającą ilością wiarygodnych dokumentów pochodzących od istniejącego pracodawcy uzasadniających uprawnienia ubezpieczonego do emerytury w obniżonym wieku emerytalnym z tytułu pracy w warunkach szczególnych. Przy wątpliwościach, które zostały zasygnalizowane w zaskarżonej decyzji oraz odpowiedzi na odwołanie mogły zostać one przez samego pozwanego rozwiane poprzez zwrócenie się bezpośrednio do pracodawcy celem wyjaśnienia, lub podania przez niego okresu, w którym pobierał naukę zawodu. Cytowany przepis artykułu 118 Ustawy z 17 grudnia 1998 roku określa moment, od jakiego organ rentowy musi wydać decyzję w sprawie o świadczenie. Jest nim wyjaśnienie ostatniej okoliczności niezbędnej do wydania tej decyzji. Może nim być wpływ orzeczenia organu odwoławczego, ale tylko wówczas, gdy organ rentowy nie poniósł odpowiedzialności za nieustalenie tej ostatniej, niezbędnej do wydania decyzji okoliczności.

T. Ł. spełniał wszystkie warunki niezbędne do przyznania mu prawa do dochodzonego świadczenia i dlatego w ocenie Sądu konsekwencje wydanej decyzji z przekroczeniem tegoż terminu pozwany musi ponieść.

Apelację od wyroku wywiódł organ rentowy, zaskarżając go w punkcie II i zarzucając naruszenie przepisów prawa materialnego tj. § 1 pkt 2, § 2 ust. 2 Rozporządzenia Rady Ministrów z 7 lutego 1983 w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, art. 118 ust. 1 a ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z FUS oraz prawa procesowego tj. art. 233 § 1.

Apelujący wniósł o zmianę wyroku w punkcie 2 i stwierdzenie, że ZUS nie ponosi odpowiedzialności za nieustalenie ostatniej okoliczności niezbędnej do wydania decyzji.

W uzasadnieniu skarżący podniósł, że o winie organu rentowego rodzącej odpowiedzialność za nieustalenie prawa do świadczenia (a w zasadzie nieustalenie ostatniej okoliczności niezbędnej do wydania decyzji o przyznaniu świadczenia) można by mówić jedynie wówczas, gdyby już w oparciu o dostępne organowi rentowemu dowody (w szczególności

zgromadzone w aktach rentowych) można było jednoznacznie rozstrzygnąć o przysługiwaniu zawnioskowanego świadczenia. Sąd przeprowadził postępowanie dowodowe na okoliczność charakteru pracy powoda w spornych okresach, tj. dowód z zeznań ubezpieczonego i świadków oraz dopuścił dowód z akt osobowych. Powyższe prowadzi do wniosku, iż nawet w ocenie Sądu Okręgowego przedłożone świadectwa nie były dokumentami wystarczającymi do uznania, iż w spornych okresach skarżący wykonywał pracę w szczególnych warunkach. Dopiero ustalenia Sądu Okręgowego pozwalają na uwzględnienie spornych okresów zatrudnienia jako pracy w szczególnych warunkach, zatem brak jest podstaw do stwierdzenia odpowiedzialności organu rentowego za nieustalenie ostatniej okoliczności niezbędnej do wydania decyzji (por. wyrok Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 8.05.2017r., sygn. akt III AUa 22/17).

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja organu rentowego okazała się zasadna, skutkując zmianą zaskarżonego wyroku i ustaleniem, że organ rentowy nie ponosi odpowiedzialności za nieustalenie ostatniej okoliczności niezbędnej do wydania decyzji.

Przedmiotem sporu na etapie postępowania apelacyjnego było ustalenie zaistnienia podstawy do stwierdzenia, że organ rentowy ponosi odpowiedzialność za nieustalenie ostatniej okoliczności niezbędnej do wydania decyzji w przedmiocie przyznania wnioskodawcy wcześniejszej emerytury z tytułu pracy w warunkach szczególnych.

Zgodnie z treścią art. 118 ust. 1a ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, w razie ustalenia prawa do świadczenia lub jego wysokości orzeczeniem organu odwoławczego za dzień wyjaśnienia ostatniej okoliczności niezbędnej do wydania decyzji uważa się również dzień wpływu prawomocnego orzeczenia organu odwoławczego, jeżeli organ rentowy nie ponosi odpowiedzialności za nieustalenie ostatniej okoliczności niezbędnej do wydania decyzji. Organ odwoławczy, wydając orzeczenie, stwierdza odpowiedzialność organu rentowego.

Podkreślenia wymaga, iż wydanie przez organ rentowy niezgodnej z prawem decyzji odmawiającej wypłaty świadczenia w sytuacji, gdy było możliwe wydanie decyzji zgodnej z prawem, w szczególności, gdy ubezpieczony wykazał wszystkie przesłanki świadczenia oznacza, że opóźnienie w spełnieniu świadczenia jest następstwem okoliczności, za które organ rentowy ponosi odpowiedzialność, choćby nie można było mu zarzucić niestaranności w wykładni i zastosowaniu prawa (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 25.01.2005 r., I UK 159/04, Lex nr 155929; wyrok Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 07.03.2013 r., Lex nr 1298895).

Celem art. 118 ust. 1 ustawy emerytalnej jest zagwarantowanie ubezpieczonym możliwie szybkiego uzyskania świadczenia bez zbędnego przedłużania postępowania w sprawie o jego nabycie. W przypadku uchybienia powyższemu terminowi, organ rentowy popada w zwłokę ze spełnieniem świadczenia, czego konsekwencją jest obowiązek zapłaty odsetek w ustawowej wysokości (por. wyrok Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z dnia 21.03.2012 r., III AUa 108/12, Lex nr 1238715).

W ocenie Sądu Apelacyjnego, w przedmiotowej sprawie Sąd I instancji niezasadnie jednak stwierdził, iż organ rentowy ponosi odpowiedzialność za nieustalenie ostatniej przesłanki niezbędnej do wydania prawidłowej decyzji.

Sąd Okręgowy wskazywał, iż w dacie wydawania zaskarżonej decyzji organ rentowy dysponował dokumentami pochodzącymi od istniejącego pracodawcy, wystarczającymi do stwierdzenia uprawnienia ubezpieczonego do emerytury w obniżonym wieku emerytalnym z tytułu pracy w warunkach szczególnych. Przy wątpliwościach, które zostały zasygnalizowane w zaskarżonej decyzji oraz odpowiedzi na odwołanie mogły zostać one przez samego pozwanego rozwiane poprzez zwrócenie się bezpośrednio do pracodawcy celem wyjaśnienia, lub podania przez niego okresu, w którym pobierał naukę zawodu. Sąd II instancji stanowiska tego jednak nie podziela.

Na mocy art. 80 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz.U. z 2016 r., poz. 963, j.t., dalej: ustawa systemowa) w celu ustalenia prawa do świadczeń oraz ich wysokości ubezpieczeni zobowiązani są do m. in. do przedstawiania stanów faktycznych mających wpływ na prawo lub wysokość świadczeń oraz do przedkładania na żądanie środków dowodowych. W art. 81 ustawy systemowej, ustawodawca zwolnił ubezpieczonych

od nałożonych na nich obowiązków w dwóch sytuacjach: gdy Zakład ma możliwości mniejszym nakładem niż ubezpieczony ustalić okoliczności niezbędne do przyznania i wypłaty świadczenia oraz gdy badanie mogłoby narazić ubezpieczonego na pogorszenie stanu zdrowia lub zagrażać jego życiu. Jako przykłady sytuacji, gdy organ rentowy ma możliwości mniejszym nakładem niż ubezpieczony ustalić okoliczności niezbędne do przyznania świadczenia wskazuje się informacje dotyczące przebiegu ubezpieczenia oraz wysokości odprowadzanych składek wynikające z indywidualnych kont ubezpieczonych i płatników składek prowadzonych przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych, których nie będą musieli wykazywać ubezpieczeni, ubiegając się o przyznanie czy ustalenie wysokości należnego im świadczenia, (zob. M. Bartoszevska, Komentarz do art. 81 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, Lex). Drugim przytaczanym przykładem praktycznego zastosowania art. 81 pkt 1 ustawy systemowej jest możliwość wezwania, a nawet i wszczęcia postępowania kontrolnego przez organ rentowy, w przypadku gdy płatnik składek odmawia ubezpieczonemu wydania odpowiednich zaświadczeń niezbędnych do ustalenia prawa i wysokości (zob. K. Ślebzak, Prawna problematyka odsetek za opóźnienie w ustaleniu świadczeń z ubezpieczenia emerytalno-rentowego, PS 2006, nr 2, s. 103).

W ocenie Sądu Apelacyjnego, w niniejszej sprawie brak było jednak podstaw do uznania, iż zaistniała przesłanka z art. 81 ustawy systemowej, zobowiązującego Zakład Ubezpieczeń Społecznych do samodzielnego zwrócenia się o akta osobowe ubezpieczonego. Jeśli ubezpieczony podnosił, że wykonywał w spornym okresie pracę w warunkach szczególnych, to jego obowiązkiem było przedłożenie w Zakładzie Ubezpieczeń Społecznych dokumentów okoliczność taką w sposób niebudzący wątpliwości wykazujących.

Nadto, wbrew twierdzeniom Sądu I instancji, dokumentacja osobowa wnioskodawcy nie była wcale wystarczająca do potwierdzenia świadczenia przez wnioskodawcę pracy w warunkach szczególnych. Wnioskodawca przedłożył bowiem w Zakładzie Ubezpieczeń Społecznych świadectwo pracy, w którym wskazany został okres zatrudnienia w Zakładach (...) „(...) - K.- (...)”. Nie został jednak wyodrębniony okres zatrudnienia jako pracownika młodocianego – ucznia, który to okres nie mógł zostać zaliczony do stażu pracy w warunkach szczególnych. W związku z powyższym, przedłożone przez wnioskodawcę dokumenty nie stanowiły wystarczającej podstawy do ustalenia stażu pracy wnioskodawcy w warunkach szczególnych.

Trafnie także apelujący wywodził, iż Sąd I instancji przeprowadził postępowanie dowodowe na okoliczność charakteru pracy powoda w spornych okresach, tj. dowód z zeznań ubezpieczonego i świadków oraz dopuścił dowód z akt osobowych. Wynika z tego, iż nawet w ocenie Sądu Okręgowego przedłożone świadectwa pracy nie były dokumentami wystarczającymi do uznania, iż w spornych okresach skarżący wykonywał pracę w szczególnych warunkach. Dopiero przeprowadzone przed Sądem Okręgowym postępowanie dowodowe pozwoliło zatem na dokonanie ustaleń potwierdzających rzeczywiste wykonywanie przez ubezpieczonego pracy w szczególnych warunkach oraz precyzyjne ustalenie okresów tej pracy.

Mając na uwadze powyższe, Sąd Apelacyjny w pkt I wyroku na podstawie art. 386 § 1 k.p.c. zmienił w części zaskarżonego wyroku i ustalił, iż Zakład Ubezpieczeń Społecznych nie ponosi odpowiedzialności za nieustalenie ostatniej okoliczności niezbędnej do wydania decyzji.

W pkt II wyroku Sąd Apelacyjny na podstawie art. 102 k.p.c. odstąpił od obciążania wnioskodawcy kosztami zastępstwa procesowego pozwanego za drugą instancję, mając na uwadze, iż wnioskodawca nie przyczynił się w żaden sposób do błędu Sądu Okręgowego.

SSA Grażyna Czyżak SSA Bożena Grubba SSA Maciej Piankowski